

SPRAWOZDANIE
z poszukiwań archeologicznych
w Siemianicach
(powiat Kępiński)
odbytych w latach 1902 i 1903.

Podawa

ZOFIA SZEMBEKÓWNA.

Po kilkumiesięcznej przerwie w poszukiwaniach na żarowem cmentarzysku z epoki rzymskiej, odkrytem nad Prosną we wsi Siemianicach (szczegółowy opis dotychczasowych znalezisk siemianickich umieszczony został w Roczniku Towarzystwa Przyjaciół Nauk w Poznaniu t. XXIX. str. 53 i nast.), rozpoczęto je znowu na wiosnę 1902 r.

Praca ta oczywiście nie była bezowocną. I tak 18-go kwietnia rozkopano grób, oznaczony na planie literą d, a w nim znaleziono szczątki dwóch naczyń, koloru czarnego i żółtego, to ostatnie równie źle wyrobione jak pierwsze.

We wrześniu odkryto opodal grób nr. 15, bez czarnej ziemi, zawierający: 1) szczątki niewielkiego naczynia, w niem popiół czarny i dwa kawałki węgla; 2) żelazne ostrze noża (rys. 49, str. 153) które obok naczynia w stronie południowej leżało, mające skówkę zdobną w karby podłużne. Prócz tego znaleziono w nim dwakawałki stopionego żelaza i krzemik bardzo mały, nie mający wyraźnych śladów jakiegoś obrobienia.

Kilka pojedynczych skorupki, zebranych na polu w pobliżu dawniej przeszukanych grobów, odznacza się pięknymi zdobami, tak np. kawałek naczynia z uszkiem (rys. 50).

W październiku znaleziono w grobie e. wśród czarnej ziemi, której gruby pokład na głębokość $\frac{3}{4}$ metra sięgał, szczątki pięciu naczyń: pomiędzy temi skorupy czerwone, o gładkiej powierzchni, dobrze wypalone, — szare, szorstkie, — czerwone, bardzo cienkie, — czarne, mniej lub więcej gładkie, z wielką ilością miki.

W r. 1903, w miesiącu marcu, przy wykopywaniu przydrożnej wierzby z przeciwnej strony dotychczasowego cmentarzyska i już poza jego obrębem w kierunku północnym, znaleziono przypadkiem bardzo bogaty grób, nr. 16, który zawierał: 1) Żelazny grot dzidy (rys. 1 zob. str. 144), mający $33\frac{1}{2}$ ctm. długości na 6 ctm. największej szerokości, formy liścia, z gwoździem tkwiącym jeszcze w tulejce, w jednym miejscu głęboko — znać przez silne uderzenie — przecięty. 2) Ostrza dwóch noży, z których większe opatrzone skówką, ma 23 ctm. długości (rys. 2) — mniejsze zaś (rys. 3) tylko 17 ctm. 3) Dwie kamienne oselki (dotychczas w żadnym grobie wyrobów kamiennych nie znaleziono), jedna z nich (rys. 4), niestety przy niedbałym wykopywaniu na kilka kawałków rozłupana, ma $13\frac{1}{2}$ ctm. długości, $2\frac{1}{2}$ ctm. szerokości na 2 ctm. wysokości, z kamienia bardzo kruchego, o gładkiej powierzchni, szaro-żółtej barwie; druga (rys. 5) z kamienia jasnosiwego, podłużna i płaska, jest bardzo gładka, ma $8\frac{1}{2}$ ctm. długości na $6\frac{1}{2}$ ctm. szerokości; dość znaczne zagłębienie, widoczne na wierzchniej i spodniej płaszczyźnie tej oselki, musiało być przez tarcie uczynione. 4) Drobnych skorup mięsiał ten grób bardzo wiele, nader rozmaitego wyrobu i odmiennych barw. Wśród znacznej obfitości czarnej ziemi, nie głębiej nad łokieć sięgającej, znajdowało się mnóstwo kawałków drzewa zwęglonego i okruchów stopionego(?) żelaza.

Przy dalszem rozkopywaniu natrafiono na grób f, już dawniej naznaczony, a w nim prócz czarnej ziemi znaleziono resztki pięciu odmiennych naczyń w kawałkach.

W miejscu naznaczonem na planie jako grób 17, znaleziono w głębokości mniej więcej jednego łokcia: 1) Ostrze noża, mające 23 ctm. długości; skówka, prawdopodobnie doń należąca, leżała osobno. 2) Obręcz żelazną (rys. 6) rozwartą której obwód wynosi $35\frac{1}{2}$ ctm. 3) Kawałek skręconego drutu brązowego (rys. 7), widocznie od większego przedmiotu ułamany. Żadnego naczynia nie wydobyto z tego grobu w całości. Z kilku zestawionych kawałków, można jednak widzieć kształty dwóch; jedno, z gliny szarej, szorstkie, miało 5 ctm. wysokości, $7\frac{1}{2}$ ctm. średnicy w otworze, dno bardzo wypukłe; drugie (rys. 8) z gliny czarnej, z obydwóch stron gładkie, miało w otworze 16 ctm. średnicy, wysokości 5—6 ctm., dno zaś, którego niedostaje, nie mogło mieć więcej nad 4—5 ctm. średnicy.

W odległości trzech kroków, na wschód od tego grobu, znajdował się grób nr. 18, nieco głębiej w ziemi ukryty. Dobyto

z niego: 1) Szczątki dwóch żelaznych fibul, tego samego kształtu; z jednej tylko mały kawałek ze sprężyną pozostał, druga (rys. 9) lepiej zachowana, z ułamanym tylko kolcem, ma $6\frac{1}{2}$ ctm. długości, przy sprężynie 3 ctm szerokości. 2) Żelazne kółko (rys. 10), do którego jest przymocowana wążitka blaszka, mająca 6 ctm. długości. 3) Przesłtek gliniany szarego koloru, słabo wypalony (rys. 11). 4) Śpiczasty koniec żelaznego nożyka, mający 4 ctm. długości. 5) Skorupy od sześciu czy też siedmiu naczyń, najrozmaitszego wyrobu i gatunku.

Grób nr. 19 zawierał bardzo dużo czarnej ziemi, kości w niezwykle wielkich kawałkach, nieco stopionego żelaza i szczątki pięciu do siedmiu naczyń, po części ornamentowanych.

Znaczną ilość grobów odkryto w jesieni tegoż roku po lewej stronie drogi, lub na polach w zachodnio-północnym kierunku (od półkola), co świadczy o wielkich rozmiarach cmentarzyska.

Grób nr. 20, na łokieć głębokości ukryty, zawierał prócz czarnej ziemi dwa lub trzy naczynia w drobnych kawałkach, czerwone, szorstkie, o grubym brzegu, z uszkiem, inne gładkie, wewnątrz szare — inne wreszcie ciemno-szare, szorstkie.

W grobie nr. 21 czarnej ziemi nie było wcale. Znalezione tu spalone kości w dużych kawałkach i popielnicę czerwono-brunatną, szorstką, której skorupy miały 1 ctm. grubości.

Bogatszym od dwóch poprzednich i głębiej w ziemi ukrytym był grób nr. 22. Dobyto z niego: 1) Grot dzidy, takiego samego kształtu jak znaleziony w grobie 16-tym, lecz więcej rdzą przeżarty; rozmiary jego są następujące: długość $24\frac{1}{2}$ ctm., największa szerokość $4\frac{1}{2}$ ctm., długość samej tulejki niespełna 8 ctm.; mniej więcej w połowie liścia mocno wygięty. 2) Ostrze nożyka, którego kształt przypomina nożyk z grobu 16-go, lecz jest nieco większy, z końcem ułamanym. 3) Przedmiocik żelazny (rys. 12). 4) Kamień (rys. 13) sinej barwy, podłużno-czworograniasty, z jednego boku, zdaje się, nadłamany, mający $7\frac{1}{4}$ ctm. długości na 2 ctm. wysokości i $4\frac{1}{4}$ szerokości. 5) Skorupy od trzech różnych naczyń. 6) Duży kawał zwęglonego drzewa.

Grób nr. 23 zawierał: 1) Dużą popielnicę (rys. 14) z gliny żółto-szarej, o wązkim spodzie i wypukłym brzuścu; rozmiary jej są następujące: średnica dna 11 ctm na zewnątrz, 8 ctm. wewnątrz, w najszerszym miejscu brzuśca 19 ctm. wewnątrz, obwód tegoż na zewnątrz $65\frac{1}{2}$ ctm., średnica w otworze 17 ctm., wysokość $17\frac{1}{2}$ ctm. W popielnicy tej było dużo kości. 2) Kółko żelazne,

mocno zardzewiałe, nie zamknięte (rys. 15). Na wierzchu samej popielnicy stało jeszcze naczynie mniejsze, z gliny czerwonej, szorstkie, — obok leżało drugie, szarego koloru.

Grób nr. 24 odznaczał się wielką obfitością zwęglonego drzewa. Mieściły się w tym grobie: 1) Naczynie ze źle wypalanej gliny, szare, o grubej skorupie, w ziemi zduszone i nie całe. 2) Naczynie duże, w drobne kawałki rozłupane, mające u spodu 11 ctm. średnicy wewnątrz, 13 zewnątrz, skorupy miały $\frac{3}{4}$ ctm. grubości, ozdobione kreskami. W tym naczyniu znajdowały się: 3) Kawałek fibuli z brązu (rys. 16). 4) Żelazne małe ogniwo (rys. 17), mocno zardzewiałe. 5) Kółko żelazne z grubego drutu, z końcami zachodzącymi na siebie (rys. 18). 6) Żelazna podłużna sześcioboczna blaszka, w jednym końcu przedziurawiona (rys. 19).

W grobie nr. 25 nie dostrzegliśmy ani śladu czarnej ziemi — natomiast było w nim dużo skorup zduszonych naczyń, różnego wyrobu i koloru. Z drobniejszych przedmiotów znalazły się tutaj: 1) Żelazna brzytwa (rys. 20), mająca $7\frac{1}{2}$ ctm. długości na $4\frac{1}{2}$ szerokości, o jednym brzegu grubszym, drugim zaostrozonym, opatrzona dziurką przy grubszym brzegu. 2) Kawałek stopionego jasno-oliwkowego szkła (pierwszy w ogóle ślad szkła na siemianickim cmentarzysku). 3) Przęsłyk z czerwono-szarej gliny (rys. 21). 4) Żelazne ogniwo łańcucha, zachowane w całości (rys. 22) i także trzy nadłamane, wszystkie mocno ordzewiałe. 5) Ułamki brązowej fibuli (rys. 23, a, b). 6) Gliniany paciorek prążkowany (rys. 24), siwy, z dziurką na wylot przechodzącą. 7) Kawałek spiralnie zwiniętego drutu brązowego (rys. 25).

W tym samym rzędzie, co grób nr. 24, znajdowały się groby nr. 26 i nr. 27. W pierwszym, mniej więcej na $\frac{1}{2}$ łokcia głębokości, leżały w pokładzie czarnej ziemi skorupy naczyń czarnego, szarego i czerwonego koloru. Pod temi zaś skorupami spoczywały w jedną ogromną bryłę zwarte następujące żelazne przedmioty: 1) Ostrze nożyka, mające $18\frac{1}{2}$ ctm. długości. 2) Mocno ordzewiała ostroga (rys. 26). 3) Ostrze dzidy w kawałkach, tulejka wynosi 7 ctm. długości. 4) Sztabka, niewiadomego przeznaczenia. 5) Sprzączka (rys. 27), prawdopodobnie od pasa. 6) Kilka kawałków ostrzy nożów lub dzid i blaszka o nierównych brzegach. Z rumowiska skorup dobyto w całości naczynie (rys. 28) o zgrabnym kształcie, wąskie u spodu, rozszerzające się stopniowo ku górze, i znów się zwężające; gładkie, z gliny czarnej, ma 5 ctm. średnicy u spodu wewnątrz, $6\frac{1}{4}$ ctm. zewnątrz; średnica w najszerszym miejscu wynosi $10\frac{1}{2}$ ctm., tyleż w otworze; obwód

w najszerszym miejscu $37\frac{1}{2}$ ctm., wysokość 9 ctm. Przy owym naczyniu, czy nad niem, znalazła się mała skówka bronzowa (rys. 29), może od rzemiennego pasa(?), ozdobiona drobnymi karbami, piękną, jasno-zieloną patyną pokryta.

Grób nr. 27 zawierał prócz czarnej ziemi tylko szczątki naczyń, z których dwa były ozdabiane; jedno z gliny czerwonej, drugie z czarnej, obydwie gładkie i cienkie.

W grobie nr. 28 znalazła się ogromna popielnica z gliny czarnej, odznaczająca się ornamentem meandrowym (rys. 30). Niestety, po przywiezieniu do domu, popielnica ta, rozsadzona już w grobie korzeniami, rozpadła się w drobne kawałki. Mieściły się w niej na stępujące przedmioty: 1) Żelazny hak z okuciem (rys. 31), w którym tkwią jeszcze dwa gwoźdźki. 2) Mały żelazny haczyk (rys. 32). 3) Blaszka z okrągłą dziurką i dwoma gwoźdźkami (rys. 33). 4) Brzytwa, podobna do znalezionej w grobie 25-tym, mająca $8\frac{1}{2}$ ctm. długości na $3\frac{3}{4}$ ctm. szerokości. 5) Małe ostrze nożyka, którego długość wynosi $8\frac{1}{2}$ ctm. 6) Górny kawałek śpili bronzowej (rys. 34). 7) Trzy gliniane paciorki, prążkowane, różnej wielkości, z tych dwa całe, jeden w połowie rozłupany.

Grób nr. 29 zawierał dwa duże naczynia, znowu rozbite, — jedno czarne, o szerokim brzegu, drugie czerwone, gładkie, z dużym uchem, pięknie ozdobione (największe jego kawałki podane są w rysunku nr. 35, a, b). Nieco głębiej leżało wśród czarnej ziemi trzecie maleńkie naczynie z gliny szarej (rys. 36). Nadto znalazły się w tym grobie żelazne ostrze nożyka, mające $15\frac{1}{2}$ ctm. długości, bardzo wąskie, oraz dobrze zachowany żelazny przedmiocik (rys. 37 a, b), niewiadomego przeznaczenia.

Najbogatszym co do zawartości swojej był grób nr. 30, z odkrytych tu dotychczas grobów najdalej na północ wysunięty. Przy wykopywaniu tegoż natrafiono w głębokości $\frac{1}{2}$ łokcia na popielnicę, obok której znalazły się żelazny nożyk i osełka. Po wydobyciu popielnicy ukazały się kopiącym dwa dobrze zachowane groty dzid i nożyce, ostrzami w ziemię utkwione. Popielnica, której tylko dolna część zachowała się, ma $9\frac{1}{4}$ ctm. średnicy wewnątrz dna, $12\frac{1}{2}$ ctm. zewnątrz. Skorupy mają $\frac{3}{4}$ ctm. grubości. We wnętrzu naczynia tego mieściło się dużo kości, pomiędzy temi dostrzeżliśmy kilka ludzkich zębów i kawałek czaszki.

Z bronzowych przedmiotów wynurzyły się z pomiędzy kości dwie kwadratowe blaszki, czterema gwoźdźkami przebite, jedna z nich przedstawiona z obydwóch stron w rysunku (nr. 38 a, b),

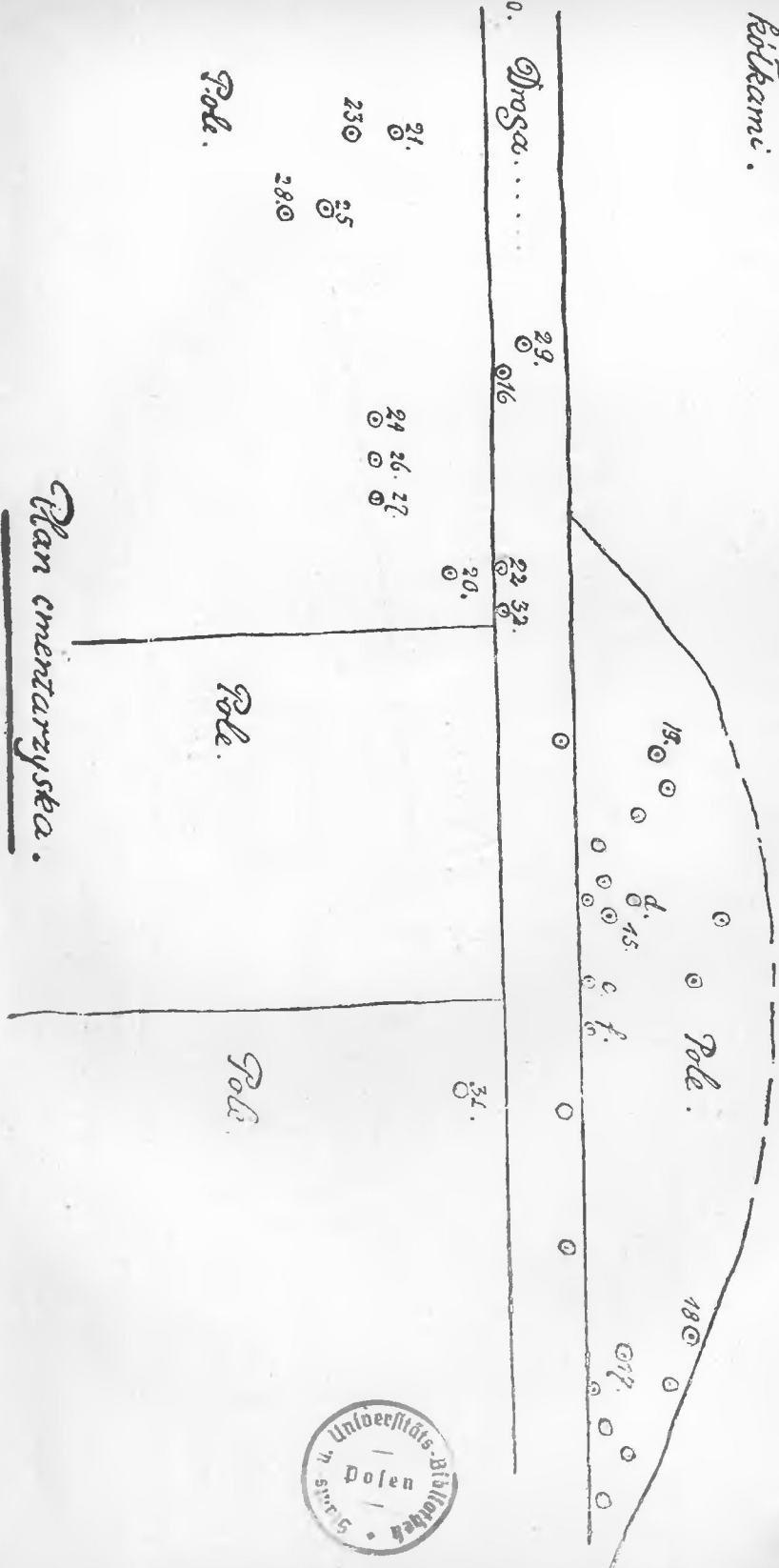
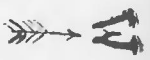
dalej misterny przedmiocik (rys. 39 a, b), rodzaj skówki może od pasa (rys. 40 a, b), kółko bronzowe (rys. 41), nie zamknięte, kawałek brązowego drutu (rys. 42), ułamek fibuli (rys. 43). Przedmiot wyobrażony w rysunku nr. 44 wydaje się także być fragmentem fibuli. Oprócz bronzów była jeszcze w popielnicy mała żelazna sztaba. Obydwie dzidy są bardzo dobrze zachowane, a odznaczają się wypukłym środkowym żeberkiem; jedna z nich (rys. 45), o zaostrzonych brzegach, ma 27 ctm. długości, 5 ctm. największej szerokości, długość tulejki, w której tkwi gwóźdź, wynosi $5\frac{3}{4}$ ctm. Druga, również kształtu liściastego, o brzegach więcej zaokrąglonych, ma 28 ctm. długości, $4\frac{1}{2}$ największej szerokości, tuż przy tulejce, której długość wynosi 6 ctm. jest mocno zgięta; końce u obydwóch nie wydają się stalowe, lecz żelazne, jak całe groty. Nożyce (rys. 46) mają 16 ctm. długości. Ostrze noża wynosi $17\frac{1}{3}$ ctm. wliczając w to 5 ctm. długi korzeń, który tkwił w drewnianem okuciu, największa szerokość $2\frac{1}{3}$ ctm. Kamień siwy, okrągły i płaski, ma 7 ctm. długości, 22 ctm. obwodu; z jednej strony widać na powierzchni jego lekkie zagłębienie, przez tarcie uczynione. Ponad popielnicą leżały luźno w ziemi jeszcze dwa odłamki fibuli brązowej (rys 47).

Grób 31 był już przedtem widocznie rozorany, ponieważ, prócz czarnej ziemi w wielkiej ilości, zawierał tylko skorupy kilku pogniecionych naczyń.

Grób nr. 32, przytykający do grobu nr. 22, był niestety całkiem już zniszczony. Znaleziono w nim wśród czarnej ziemi i na próchno przez rdzę przegryzionego żelaziwa kawałek jakoby pół grubego ogniwa (rys. 48), bez śladów ułamania, oraz kilka skorupek czarnych, gładkich i czerwonych szorstkich.

Dla słoty i mrozów musiano w ciągu października przerwać dalsze poszukiwania, można jednak przypuszczać, iż cmentarzysko Siemianickie, którego rozmiary coraz rozleglejszemi nam się okazują, miłośnikom przedhistorycznej archeologii dostarczy jeszcze nie jednego osobliwego i cennego zabytku.

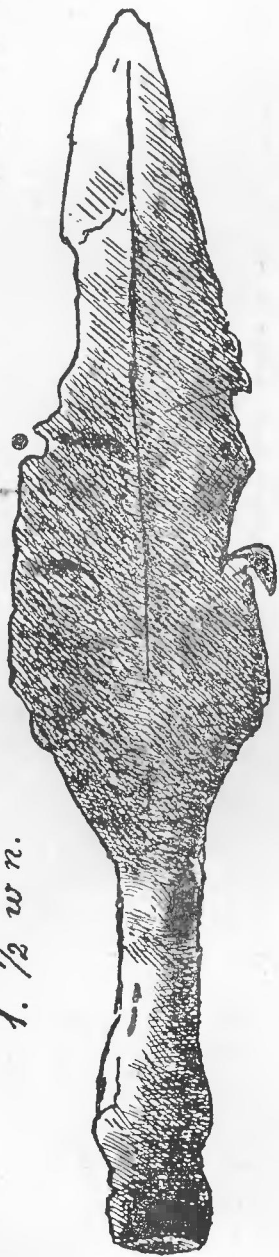
Sroby znalezione w r. 1902 - 1903 oznaczone numerami - dawniej znalezione tylko kołkami.

Plan cmentarzyska.

1. $\frac{1}{2}$ w.n.

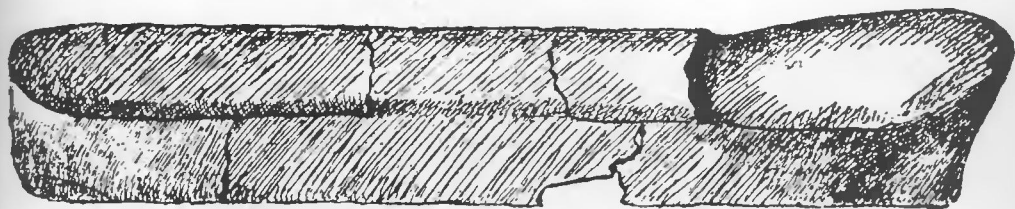
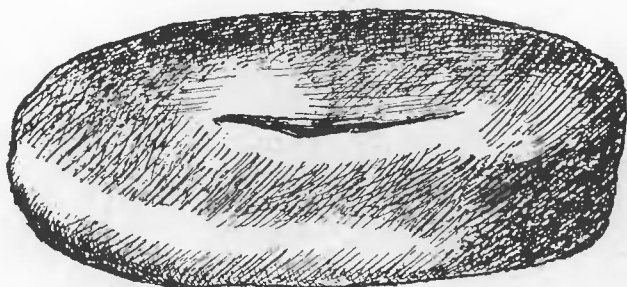

2. $\frac{1}{2}$ w.n.

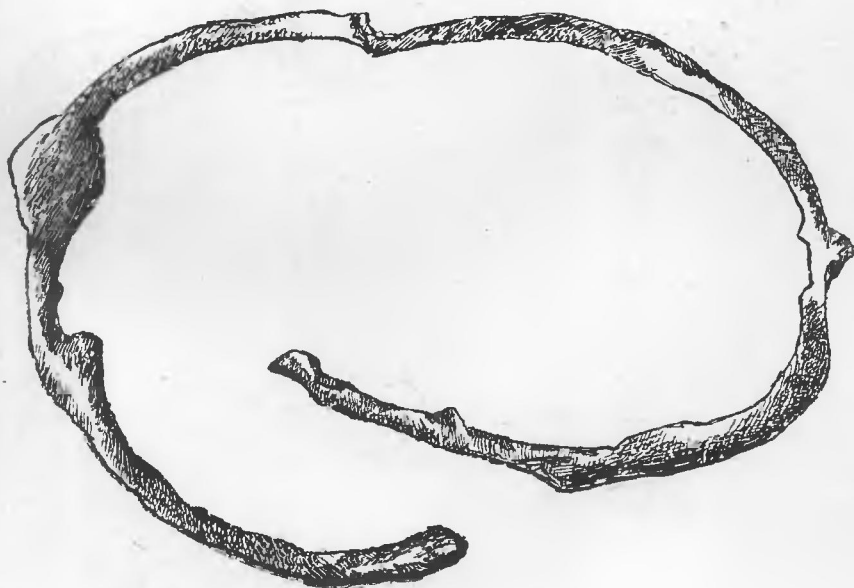

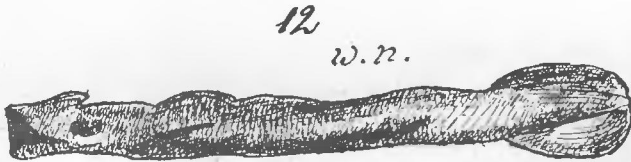
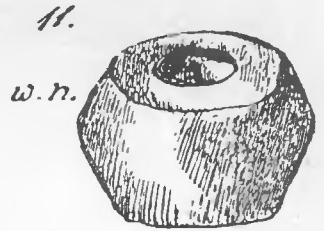
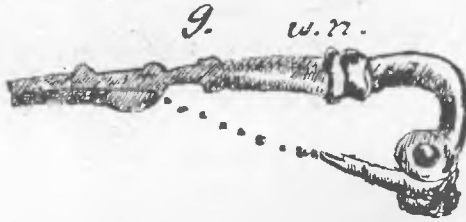
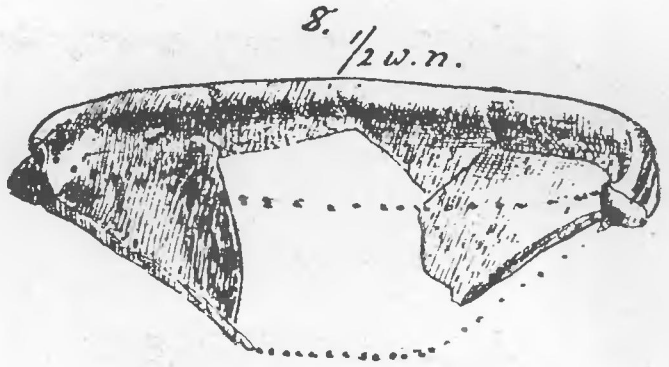
3. $\frac{1}{2}$ w.n.

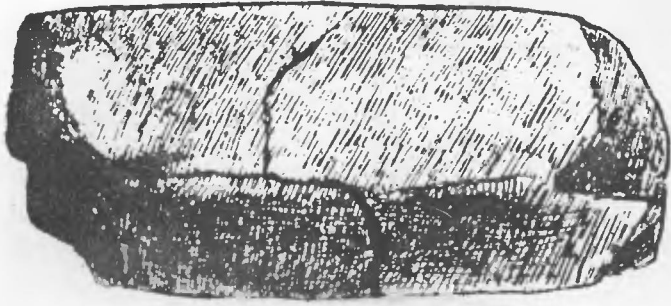
4. $\frac{1}{2}$ w. n.5. $\frac{1}{2}$ w. n.

6. w. n.

13 w.n.

14
1/4 w.n.

15 w.n.

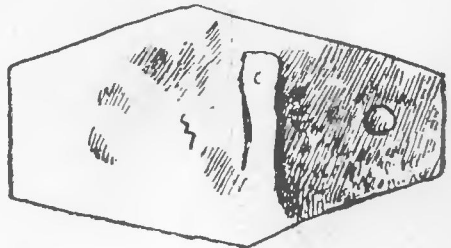
16 w.n.

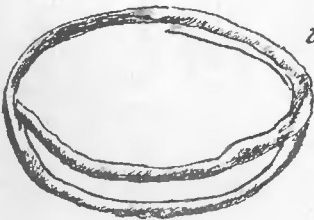
17 w.n.

19 w.n.

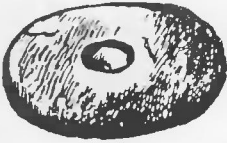
18 w.n.

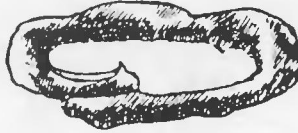
20. w.n.

21 w.n

22. w.n.

24.

23. w.n.

b.

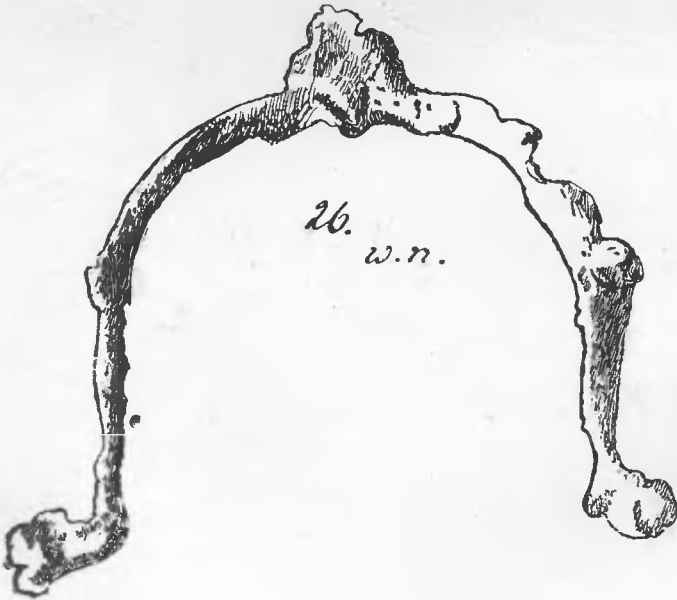

25

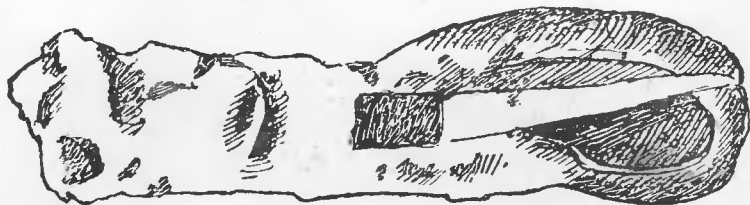
w.n.

26. w.n.

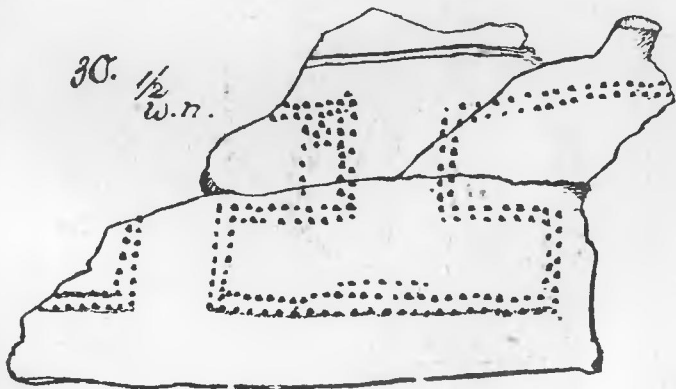
27. w. n.

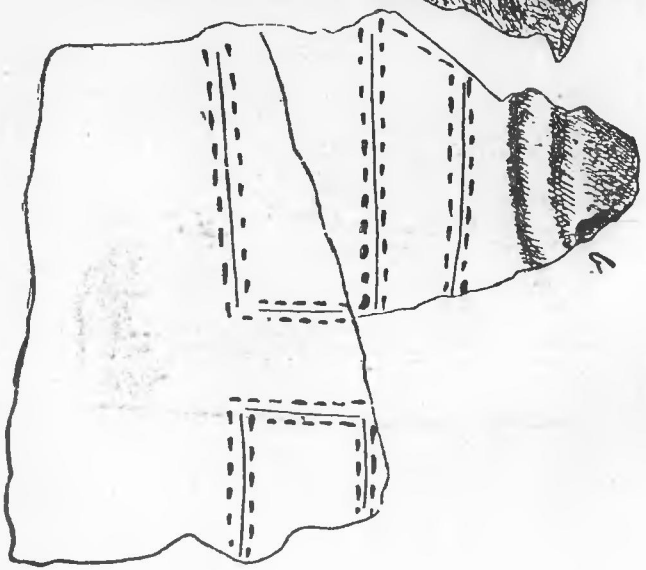
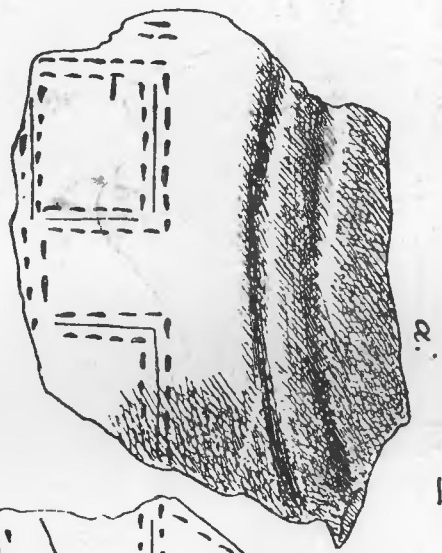
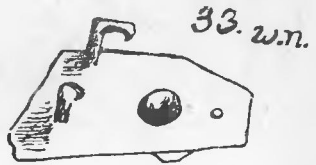
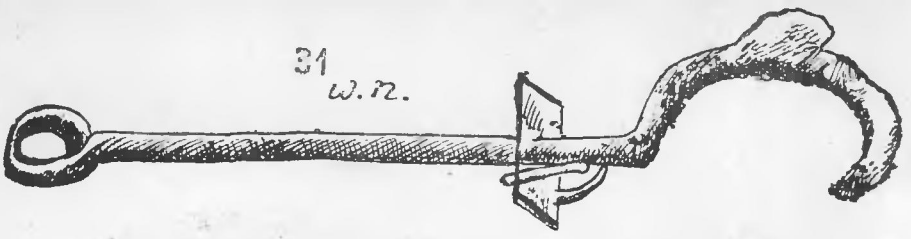

28.

 $\frac{1}{2}$ w. n.

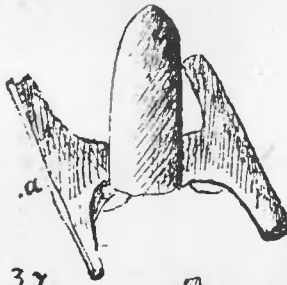
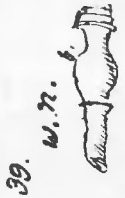
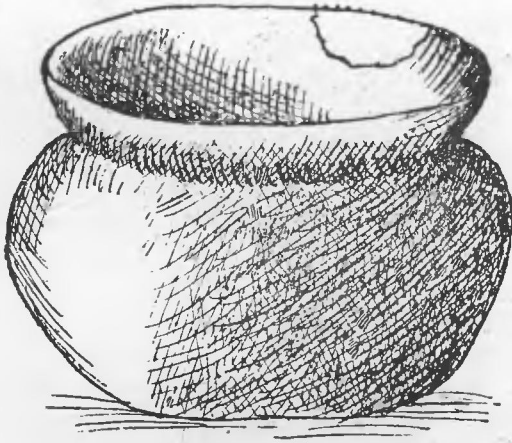
29. w. n.

30. $\frac{1}{2}$ w. n.

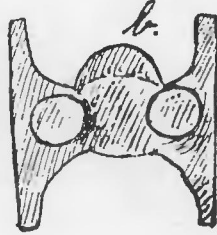

35.
w.n.

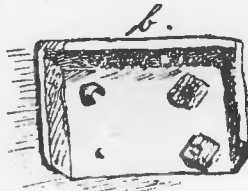
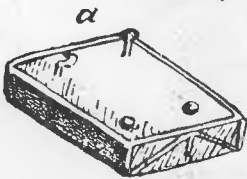
36. w.n

37. w.n

38. w.n.

40: W nat.

